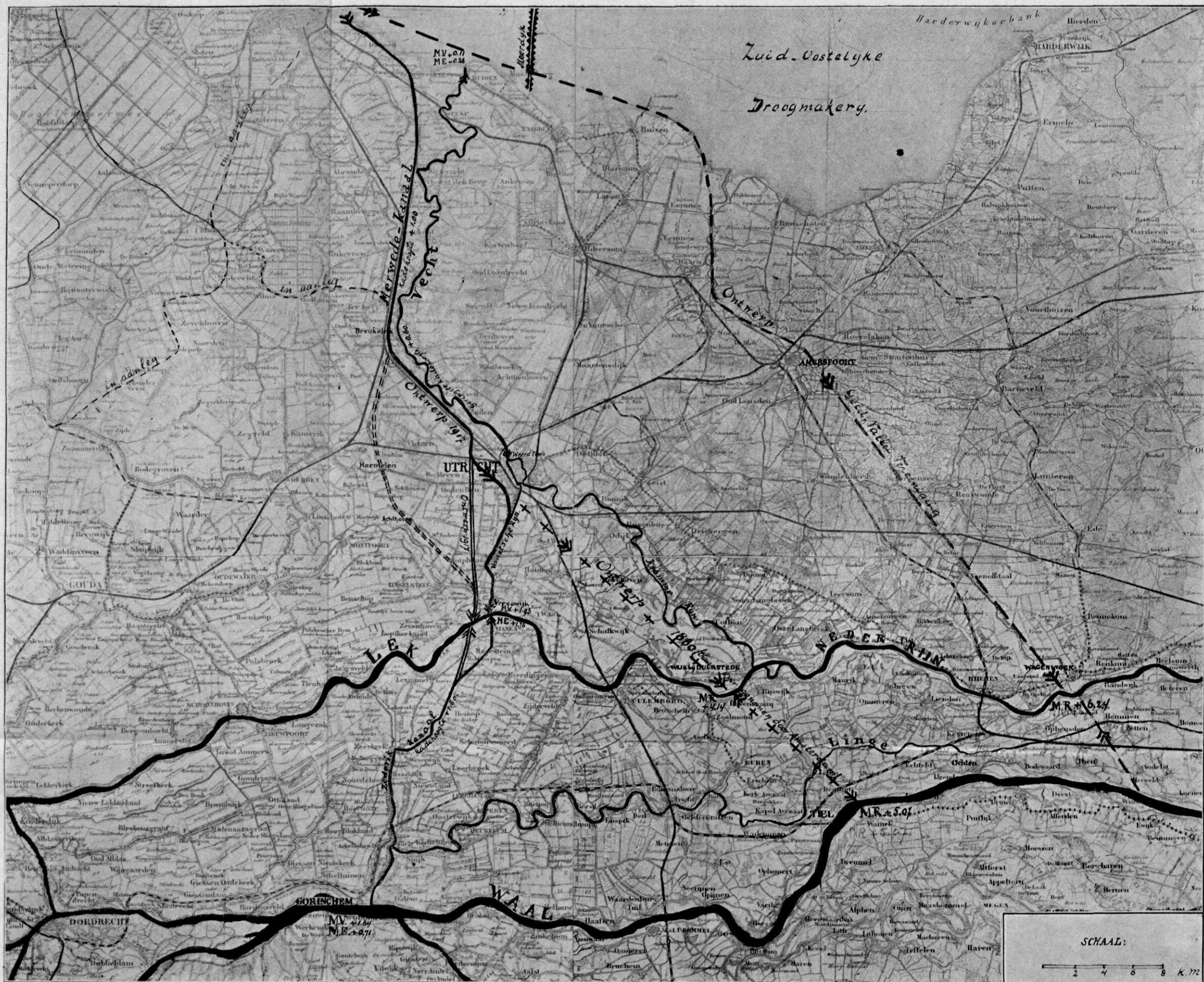

Het belang van den Scheepvaartweg van Amsterdam naar den Rijn voor de landsverdediging.

DOOR

L. C. PREIJ,

Kapitein der Infanterie.

In de Nos. 1 en 2 van dezen jaargang van dit tijdschrift heeft de Kapitein der Genie P. W. Scharroo eenige beschouwingen gegeven over de economische en militaire beteekenis van het Kanaalplan van de Kanaalvereeniging „de Geldersche Vallei. Deze beschouwingen werden besloten met een conclusie, luidende:

1°. Uit een economisch oogpunt is een spoedige uitvoering van het kanaalplan van de Kanaalvereeniging „de Geldersche Vallei” ten zeerste gewenscht, aangezien hierdoor:

- a. een afdoende verbetering wordt verkregen van de Scheepvaartverbinding van Amsterdam met den Rijn;
- b. deze verbetering tevens in het belang is van de binnenscheepvaart;
- c. de afwatering van de Geldersche Vallei, na eeuwenlangen strijd, eindelijk zal worden geregeld;
- d. de tengevolge van de demobilisatie dreigende werkeloosheid voor een deel kan worden bestreden.

2°. Uit een militair oogpunt heeft dit kanaalplan zoodanige voordeelen, dat van militaire zijde de uitvoering hiervan krachtig moet worden bevorderd, waarbij de mogelijkheid moet worden overwogen, om enkele voor de landsverdediging gewenschte wijzigingen aan te brengen.

Deze conclusie, vooral voor wat het tweede gedeelte betreft, geeft mij aanleiding dit vraagstuk ook nog eens van andere zijde te bezien.

Met het eerste gedeelte van de conclusie van den Schrijver zou ik geheel kunnen instemmen, indien veranderde omstandigheden aan de daarbij aangevoerde argumenten niet hun waarde hadden ontnomen.

Wat toch is het geval?

Het plan van de Geldersche Valleivereeniging heeft niet alleen ten doel een grootscheepvaartkanaal te verkrijgen van Amsterdam naar den Rijn, maar tevens om verbetering te brengen in den waterstaatkundigen toestand van de Vallei zelve. De andere plannen evenwel, o. a. dat van de Gemeente Am-

sterdam en dat van de Commissie van Waterstaatsingenieurs in 1917 uitgebracht, naar aanleiding van een opdracht van den Minister van Waterstaat, beoogen alleen het verbeteren van de scheepvaartverbinding van Amsterdam met den Rijn.

Ook van de talrijke plannen van vroegeren datum, waarvoor ik moge verwijzen naar het geschiedkundig overzicht, voorkomend in de bovengenoemde verhandeling van den Heer Scharroo, had alleen dat van 1878 een beloop door de Geldersche Vallei en was dit tevens als afwateringskanaal bedoeld.

Uit een economisch oogpunt zou dus een grootscheepvaartkanaal door de Vallei zijn te verkiezen boven een ander ontwerp, omdat twee oogmerken tegelijk zouden worden bereikt, n.l. het verkrijgen van een goede verbinding van Amsterdam met den Rijn en *tevens* het brengen van verbetering in de afwatering van het gebied, genaamd de Geldersche Vallei.

Dit zou zoo zijn, indien niet intusschen door de Volksvertegenwoordiging ware aangenomen het Wetsontwerp tot Afsluiting en gedeeltelijke drooglegging van de Zuiderzee. Dit werk toch zal van grooten invloed zijn op de afwatering van die Geldersche Vallei.

Omdat de Eem met de Zuiderzee-standen op en neer gaat en dus soms, vooral indien door opwaaiing het Zuiderzeepeil nabij de Eemmonding zeer wordt verhoogd, het water tot Amersfoort hoog wordt opgestuwd, zucht de Vallei, die van het Zuiden naar 't Noorden afhelt, onder de ernstige gevolgen eener slechte afwatering.

Maar wanneer binnen afzienbaren tijd de Zuiderzee zal zijn afgesloten en geworden zal zijn een meer op een constant niveau (-0.40 N.A.P.) dat lager is dan de thans aan den mond van de Eem voorkomende middelbare ebstand (-0.23) dan zal dat IJsselmeer worden de boezem, waarop de Geldersche Vallei geregeld zal kunnen loozen.

Ik wil daarmee niet zeggen, dat er dus maar gewacht moet worden tot die afsluiting der Zuiderzee een feit zal zijn geworden en dat dan alles wel regelmatig zal gaan in die Vallei. De hooge Eemstanden zijn de hoofdoorzaak der slechte afwatering, maar daarnaast werken ook de, niet overal voldoende breede en te gering in aantal zijnde, afvoerwegen in het Vallei-gebied zelve, een vlotte loozing niet in de hand. Men leze daarvoor: „Verslagen en mededeelingen van de Directie van den Landbouw 1917 No. 1. (De invloed van den Waterafvoer op het Nederlandsche Landbouwbedrijf.) Een verbetering in dit opzicht blijft dan ook in ieder geval dringend gewenscht.

Ik zie dan ook in het streven van de Geldersche Vallei-vereeniging nu, nadat het Wetsontwerp op de afsluiting der Zuiderzee is aangenomen, niet meer dan een poging tot het verkrijgen van een scheepvaartkanaal ten behoeve van het transport van de producten van enkele plaatsen in die Vallei gelegen en die, in industrieel opzicht, zich in den stijgenden tak bevinden. Het argument van de verbetering

der afwatering heeft afgedaan; uit economisch oogpunt is dit project dus op gelijke hoogte gekomen met de andere ontwerpen.

De vraag is dus nu teruggebracht tot deze: „Moet uit waterstaatkundig oogpunt het kanaal worden gegraven door de Vallei of is het beter, dit in een andere richting en in een ander landsdeel te doen.” Bij de overweging dezer vraag komt dan vooral ter sprake het aantal sluizen, dat in een kanaal door de Vallei, op grond van het groote peilsverschil, zou noodig zijn, aangezien een scheepvaartverbinding in waarde daalt met het toenemen van het aantal sluizen.

Over deze aangelegenheid is in het Kon. Instituut van Ingenieurs, in een vergadering van 20 April 1918, breedvoerig gesproken door den Heer Jolles, waarna in een vergadering van 6 Juli 1918 een gedachtenwisseling over dit Onderwerp volgde 1).

In die vergadering waren drieërlei stroomingen waar te nemen:

1. van voorstanders van 't kanaal door de Geldersche Vallei, die uit den aard der zaak het meest het oog gericht hielden op de verbetering van den afwateringstoestand van dat gebied en op den grooten vooruitgang, dien plaatsen, als Amersfoort en Veenendaal als gevolg daarvan zouden maken; de eigenlijke beteekenis van het kanaal voor Amsterdam staat bij hen natuurlijk op den achtergrond;

2. van hen, die zoeken naar de kortste verbinding van Amsterdam met den Rijn, geschikt voor groote schepen;

3. van hen, die zich op het practische standpunt plaatsen en zoeken naar een goede verbinding, die aan de behoeften zal voldoen, het minst kostbaar zal zijn en dus de meeste kans heeft om nog eens tot uitvoering te geraken.

Elk der drie genoemde richtingen schoof de waterstaatkundige voordeelen van haar plan op den voorgrond, zoodat het voor een leek niet gemakkelijk is zich een oordeel te vormen over het project, waaraan volgens dezen kring van deskundigen, uit een waterstaatkundig oogpunt, bepaald onverdeelde adhaesie zou moeten worden betuigd.

Intusschen heeft de Minister van Waterstaat zich voor een bepaalde richting uitgesproken, althans in de Memorie van Antwoord op het Voorl. Verslag van de Waterstaatsbegrooting 1918 wordt het denkbeeld om steun van Staatswege te verleenen voor een kanaal door de Geldersche Vallei verworpen en gezegd:

„Immers naast de oplossing om een kanaal op één pand te verkrijgen, waardoor, bij de meestal openstaande sluizen nabij Zeeburg, een onbelemmerde vaart tusschen Vreeswijk en Amsterdam zou kunnen plaats hebben en — bij voldoende waterstand op de rivier de Lek —

1) Zie „de Ingenieur” van 22 en 25 Juni 1918.

„nagenoeg alle vaartuigen den Boven Rijn langs die rivier zouden
 „kunnen bereiken (alleen bij lage rivierstanden zouden groote schepen
 „over Noord en Waal moeten omvaren) behoort, naar de ondergetee-
 „kende meent, het vraagstuk nog van ruimer standpunt te worden
 „bezien; hij gaf dan ook reeds in 't begin van dit jaar opdracht om
 „te onderzoeken of de verbetering van den vaarweg van Amsterdam
 „naar den Rijn wellicht verkregen zou moeten worden door den aanleg
 „van een nieuw kanaal-gedeelte van het Merwede kanaal nabij Utrecht
 „naar de Waal, al dan niet gepaard met zoodanige werken in de Lek,
 „dat ook van die rivier als een gedeelte van den vaarweg zou kunnen
 „worden gebruik gemaakt.”

De Minister verwerpt dus het kanaal door de Vallei en laat onder-
 zoeken, welk van de beide andere plannen, op blz. 626/627 genoemd en
 die ten deele parallel loopen, de voorkeur verdient.

Wanneer men nu de zaak van militair standpunt beziet,
 dan zou men aan die oplossing de voorkeur moeten geven, die ook
 voor de defensie voordeelig is. De Heer Scharroo heeft in dit
 opzicht zijn keuze gedaan. In de eerste plaats acht hij het kanaal
 door de Geldersche Vallei dáárom zoo gelukkig, omdat de verbeterde
 afwatering groote economische voordeelen zal opleveren (verbeterde
 cultuur van den bodem, uitbreiding van de bevolking enz.) welke voor-
 deelen op zich zelf alreeds van militaire beteekenis zijn.

Zooals ik hiervoor uiteenzette, moet dit argument worden losgemaakt
 van het kanaalplan der Vallei-vereeniging, omdat dit doel, na afsluiting
 der Zuiderzee, evenzeer zal worden bereikt.

In de tweede plaats is de Heer Scharroo aanhanger van dit kanaal-
 plan omdat het inundeeren van de terreinen, ten Oosten van de z.g.
 Grebbelinie door dat kanaal zal worden begunstigd, waarbij er evenwel
 de nadruk op wordt gelegd, dat die verbetering niet mag worden
 overschat.

Ik ben dit met Schr. geheel eens.

Immers niet het kanaal is de waterbron voor die in-
 undatiën, maar de Rijn. Het kanaal wordt slechts aanvoerweg en
 zoolang in de voorwaarden, waarop kan worden aangevoerd geen
 verandering komt, zal de gelegenheid om te kunnen inundeeren niet
 noemenswaard zijn verbeterd.

Integendeel, waar het peil van het IJsselmeer, ook kunstmatig opge-
 voerd, toch blijven zal beneden den middelbaren vloedstand, die thans
 aan de monding van de Eem op de Zuiderzee voorkomt (+ 0.15) en
 dus de opstuwing van die zijde geringer wordt, terwijl anderzijds de
 stand op den Rijn soms zeer laag kan zijn en komen kan beneden het
 voor het Valleikanaal vastgestelde peil (+ 5.1) daar zie ik niet in,
 waarom voor het inundeeren van de terreinen Oostwaarts van de
 Grebbelinie de kansen dan beter zullen zijn dan nu. Dit zal alleen
 het geval zijn, als toevallig de stand op den Rijn hoog is, maar dat

is juist de reden, waarom men al van oudsher de Grebbelinie als permanente verdedigingsstelling heeft losgelaten, althans aan een ernstige verdediging dezer stelling niet meer heeft gedacht.

De inundatie-quaestie is door den Heer Scharroo aangevoerd om te komen tot het uit militair oogpunt belangrijkste gedeelte van zijn betoog, n.l. de versterking van de Geldersche Vallei. Het kanaalplan der Geld. Vallei-vereeniging heeft gediend om deze verdedigingsstelling, waarmede in de geschiedenis van ons defensiewezen deerlijk is gesold en die nog altijd in de Vestingwet van 1874 voorkomt als: „Voorpostenstelling voor de N.H.W.L.,” om deze stelling — ter versterking waarvan evenwel sedert '74 gelukkig geen cent meer is uitgegeven — weer in eere te herstellen.

Schrijvers betoog, in dit opzicht, kan in twee deelen worden verdeeld n.l.

1e. in een uiteenzetting over de beteekenis van het kiezen van een stelling oostelijker gelegen dan de N.H.W.L., op grond van de omstandigheid, dat dan een grooter deel van het grondgebied, met voor de defensie belangrijke hulpbronnen, behouden blijft;

2e. in een beschouwing over de waarde van de stelling op zich zelf.

De Heer Scharroo heeft uit den loop van den grooten oorlog twee lessen getrokken, die voor ons van belang zijn. In de 1e plaats „dat het tot de zeer hooge uitzonderingsgevallen zal behooren, dat Nederland alleen den strijd tegen één zijner machtigen naburen zal hebben te aanvaarden.”

Er zijn m. i. uit den loop van den oorlog '14/18 nog niet veel betrouwbare lessen te trekken, maar ik geloof, dat er op militair-politiek terrein wel dit uit te concludeeren is geweest, dat er voor een kleinen Staat niets onverantwoordelijker is, dan te rekenen op de onmiddellijke hulp van bondgenooten. Veel te verzachtend drukt Schrijver zich uit, waar hij zegt: „Dat in „den tegenwoordigen oorlog de hulp, door groote en machtige Staten „aan kleine naburen verleend, dikwijls te wenschen overliet, mag niet „leiden tot onderschatting van de groote voordeelen, die voor ons aan „een dergelijke, politieke constellatie verbonden zijn.”

Nee, niet dikwijls, maar steeds liet die hulp alles te wenschen over.

En België (zoowel aan de Maas als in Antwerpen) en Servië en Roemenië zijn geholpen, ja, maar te laat, véél te laat.

Hulp werd niet eerder gebracht, dan toen het eigen belang van de Grooten dit medebracht, niet om der wille van den kleinen Staat zelf.

Ik kan mij dan ook geheel vereenigen met de conclusie van den Schrijver, al klinkt deze vreemd en is deze in contrast met zijn voorafgegane meening — dat Nederland er op moet rekenen, aan van

kelijk tijdelijk alleen te staan tegen groote overmacht.

Ja, dat is nationale strategie; dat is m.i. de basis, waarvan wij moeten uitgaan; daarop berustte de Vestingwet van 1874, de grondslag van ons defensiewezen, waaraan thans door Schr. wordt getornd.

Het is mij dan ook volkomen een raadsel, hoe men van dit gegeven uitgaande, verband kan brengen tusschen ons stelsel van landsverdediging en de tweede les, die Schr. uit den jongsten oorlog heeft getrokken, n.l. de noodzakelijkheid om over een elastischen mobiel veldleger te beschikken in verband met de mogelijkheid, dat het veldleger in verschillende deelen des lands genoodzaakt kan worden de laatste deelen van den vaderlandschen bodem aan een indringer te betwisten.

Wij, Nederlanders, hebben ook op het gebied van de defensie altijd wellicht wat te veel naar het buitenland gezien. Nauwelijks is de oorlog beëindigd, of die gedragslijn wordt weer gevolgd. Omdat België, dicht bij de grens een permanente — alhoewel niet gereed zijnde — verdedigingslinie had, waaruit het leger spoedig werd teruggedrongen en ten slotte terecht kwam in een landsgedeelte, waar men nimmer had gedacht te zullen strijden, waarom moeten we dit nu weer dadelijk op Hollandsche toestanden overdragen en óók gaan zoeken of zooals de Heer Scharroo zegt: „in verschillende deelen des lands een groot aantal semi-permanente stellingen gaan voorbereiden”. Vreest hij dan niet, als in 't oog wordt gehouden, hoe het in de toekomst zal gaan met de voor de defensie toe te stane gelden, dat er weer eigenlijk heel veel half, maar niets heelemaal goed, zal worden gedaan?

„Nederland moet erop rekenen aanvankelijk tijdelijk alleen te staan tegen een groote overmacht.

„Zonder hulp moet tijdelijk weerstand kunnen worden geboden aan een overmacht, om na verkregen versterking, tot het strategisch offensief te kunnen overgaan”.

Ik onderschrijf die woorden van den Heer Scharroo geheel; de ten aanzien van de landsverdediging daaruit te trekken conclusie moet m.i. geheel anders zijn, dan zooals Schr. die aangaf.

Het is zeer gemakkelijk stellingen te ontwerpen en daarvan allerlei mooie kanten te belichten, maar die stellingen hebben geenerlei waarde, indien zij niet voldoende sterk kunnen worden bezet.

Zeker, het zou uit economisch oogpunt veel beter zijn, indien wij front naar 't Oosten konden maken aan onze landgrens. We deden dat vroeger ook: in de 17e eeuw lag er een linie van schansen en versterkte punten van Delfzijl af tot Bergen op Zoom toe. Toen was de krachtsverhouding naar 't Oosten geheel anders dan deze tot nu toe was en wellicht in de toekomst weer worden zal.

Maar toen die verhouding anders werd, heeft men zich bij de lands-

defensie moeten beperken en kwam ten slotte in 1874 de „concentratie van ons verdedigingsstelsel”.

Daaraan wil ik — uitgaande van den hierboven aangeduiden grondslag — vasthouden.

De Heer Scharroo doet dat niet; hij vermeent, dat de jongste oorlog voor ons de noodzakelijkheid heeft aangetoond, om meer oostwaarts stellingen in te richten en komt aldus tot een versterkte Geldersche Vallei, tot een uit meerdere verdedigingslijnen bestaande Grebbe-linie.

Indien hij deze linie nu nog maar beschouwde — evenals de Wet van '74 dat doet — als een voorpostenstelling of als een achterhoedestelling, dan zou ik daarmede geheel kunnen instemmen. Als zoodanig kan die stelling een rol spelen, maar daartoe is een versterking van de gansche Vallei niet noodig en het daarvoor uitgegeven geld een verspilling.

Immers zoowel voorposten- als achterhoedestellingen beoogen slechts tijdelijk weerstand te bieden, dienen slechts tot het winnen van tijd. Langdurig den vijand ophouden kunnen zij niet, omdat zij te omvatten zijn. De tegenstander, die er eerst tegen aanloopt en er zich tegenover ontwikkelt (hetgeen de tijdwinst voor den verdediger vormt) kan daarna den verdediger „eruit manoeuvreeeren”.

Wat beteekent bijvoorbeeld het Vallei-kanaal als hindernis, indien slechts hier en daar eenige infanterie-afdeelingen achter vernielde overgangen staan opgesteld? Zoolang het dag is, houdt men den vijand daar tegen, is een oeververwisseling wellicht niet doenlijk, doch zoodra de duisternis intreedt, overschrijden afdeelingen, buiten waarnemingsbereik van onze detachementen de rivier en vallen die detachementen bij het aanbreken van den dag op den Westelijken oever aan. Men mag er niet op rekenen, dat die detachementen langer dan één dag den vijand zullen kunnen ophouden.

Maar dat wil de Heer Scharroo niet; hij wil in die Vallei maken een krachtige, uit meerdere lijnen bestaande, verdedigingsstelling, met de bedoeling om langs die geheele linie van de Waal bij Ochten tot de meerdijk van de Zuidoostelijke droogmakerij (der afgesloten Zuiderzee) een ernstigen strijd te aanvaarden. Deze strijd zou dan wel weer geen doel, doch middel zijn, want — zoo luidt het — „de inundatiën in de N.H.W.L. moeten gesteld worden en de linie moet in staat van „verdediging worden gebracht.

„Hiervoor wordt met het oog op een hardnekkige verdediging zoo veel tijd vereischt, dat dit zonder de Geldersche Vallei als bufferstelling vóór de N.H.W.L., niet verzekerd is. Ik vraag mij dan ook af, wat de voorstanders van een onmiddellijke passieve verdediging van de N.H.W.L. hiervan verwachten, als de passieve kracht van deze „linie, neergelegd in de inundatiën, niet verzekerd is”.

Ik zou geneigd zijn te vragen, wat verwacht men dan van de Grebbe-

linie, die véél moeilijker door inundatiën is te dekken en die bovendien nagenoeg één dagmarsch meer oostelijk ligt?

Doch het antwoord op de vraag van den Heer Scharroo is eenvoudig; die voorstanders eischen tevens, dat in vreedstijd van de voor de defensie beschikbare gelden een belangrijk deel worde afgezonderd voor de inrichting der N.H.W.L., zóódanig, dat de inundatiën onmiddellijk zijn te stellen en niet van velerlei twijfelachtige factoren afhankelijk zijn, dat versterkingen en schuilplaatsen aanwezig zijn enz. enz. Een N.H.W.L., waaraan nog zooveel te doen viel als in Aug. 1914 het geval was, ja, dat geef ik Schrijver toe, die moet, wat men zou kunnen noemen, worden gedekt; maar ik stel mij die linie dan ook anders voor, wil zij voldoen aan den eisch te zijn de verdedigingsstelling, waarin wij, in ons ondiepe land, „zonder hulp tijdelijk weerstand moeten kunnen bieden aan een overmacht, om na verkregen versterking tot „het strategisch offensief te kunnen overgaan” (Zie Schrijvers betoog bldz. 79).

Kon men beiden doen, en de Geldersche Vallei versterken en de N.H.W.L. deugdelijk inrichten, uit militair oogpunt ware daar geen bezwaar tegen aan te voeren; twee sloten op één deur zijn meer afdoende tegen inbraak dan één. Maar terwijl de N.H.W.L. nog zooveel vraagt, (van de voortzetting van de werkzaamheden ter verhooging van het verdedigingsvermogen is thans zelfs afgezien) acht ik al het geld, uitgegeven aan de voorbereiding eener verdediging van de Geldersche Vallei (Schrijvers verhandeling bldz. 89) ten nadeele komen van de kracht der N.H.W.L. en dus ten nadeele van de landsdefensie, want nog is waar, wat bij de behandeling van het Wetsontwerp van 1881 ter verbinding van Amsterdam over Vreeswijk met de Merwede (Ontwerp De Klerck) werd gezegd: (zie Schrijvers verhandeling bldz. 8):

„Met één linie, die goed is, kan men het land red-
den; twee halve linies geven geen zekerheid”.

De kapitein Scharroo, alhoewel aanvankelijk op bldz. 81 van zijn betoog, de Geldersche Valleistelling qualificeerend als opname- en voorpostenstelling, besluit zijn uiteenzetting over „de waarde van de Geldersche Vallei uit een militair oogpunt” met de volgende alinea:

„Op grond van het vorenstaande meen ik te mogen besluiten, dat „een krachtige verdediging van de Geldersche Vallei in de toekomst „noodzakelijk zal zijn, waarbij de N.H.W.L. met haar sterk passief „karakter een opnamestelling zal worden van de versterkte „Grebbe-zône”.

Dat sterk passieve karakter ontleent die linie aan de onderwaterzettingen. Deze laatsten maken evenwel die linie voor opname van troepen al heel ongeschikt, tenzij er een groote ruimte is tusschen de eigen troepen en de vervolgende tegenpartij. Die ruimte is tusschen de versterkte Grebbe-linie en de N.H.W.L. te gering.

Men richte daartoe bijv. het oog op het gedeelte begrepen tusschen den Rijn en de lijn Utrecht—Woudenberg.

De 2e stelling van de versterkte Grebbe-zône was door den Heer Scharroo aangegeven loopende van Rhenen over Leersum en Maarn ongeveer naar Austerlitz. De inundatiën voor het achter die lijn liggend deel der N.H.W.L. strekken zich met hun oostgrens vermoedelijk uit tot een lijn Schalkwijk—Vechten. De stelling Rhenen—Austerlitz is, in rechte lijn gemeten, 20 K.M. lang. Voor een verdediging, in den geest als de Schr. zich die voorstelt, zullen daar toch minstens een vijftal divisiën noodig zijn. Ik stel dan de vraag, hoe men zich die opname voorstelt van deze troepenmacht, gemiddeld slechts 20 K.M. verwijderd van die opname stelling, die evenwel slechts langs enkele accessen door de inundatiën is te bereiken, terwijl bovendien nog eerst de Kromme Rijn moet worden overschreden. En dat in den tegenwoordigen tijd met de zeer intensieve deelname van bewapende vliegtuigen aan den strijd op den grond.

Opname in de N.H.W.L., van een belangrijke troepenmacht, die in de Vallei een hardnekkigen strijd heeft gevoerd, *kan* gelukken als de vijand niet scherp vervolgt; doet hij dat wel, dan zijn rampen zeer waarschijnlijk.

M. i. is de beteekenis van de Geldersche Vallei uit een militair-aardrijkskundig oogpunt geen andere dan deze, dat de hogere randen, hier en daar met ruim uitzicht en naar 't Westen de grens vormend van beboschte streken, geschikt zijn voor achterhoede-afdeelingen om front te maken en daar eenigen tijd te winnen. Ligt er in die Vallei een kanaal van een breedte en diepte als door de Vallei-vereeniging werd voorgesteld, dan zal dat kanaal, als hindernis, uit den aard der zaak eenige militaire beteekenis hebben; véél niet, omdat de aan dat kanaal stand houdende achterhoeden, buiten hun vuurbereik, zullen worden omtrokken. Een aaneengeschakelde opstelling, die noch te omvatten noch op onverdedigde plaatsen is binnen te dringen kunnen wij daar niet innemen, omdat wij daartoe de krachten missen, tenzij men hier den beslissenden strijd wil aanvaarden. En dit schijnt mij, waar wij een uitstekende strategische verdedigingsstelling, front Oost, bezitten niet oordeelkundig.

Naar aanleiding van het verband, dat de Heer Scharroo legt tusschen de militaire beteekenis van het kanaal door de Geldersche Vallei en den invloed, dien het zou hebben op de afwatering van die landstreek, merk ik nog op, dat als dit laatste inderdaad wordt bereikt, de bebouwing van den bodem zéér zal toenemen, als gevolg waarvan de enkele open terreindeelen, die er thans nog zijn (omdat de bodem ongeschikt voor cultuur is) zullen verdwijnen. Voor het voeren van een hardnekkige verdediging zal de Vallei dus nog meer in waarde dalen, tenzij men òf in vredestijd, bepalingen maakt in den geest van de Kringenwet (en dat is uit economisch oog-

punt ongewenscht) òf in oorlogstijd omvangrijke opruimingën doet verrichten. Wellicht stelt de Heer Scharroo zich voor tot het winnen van den, in het laatste geval, benoodigden tijd, andermaal een sprong voorwaarts te doen om terecht te komen op de Veluwe of langs den Veluwe-zoom.

Waar dus het kanaal door de Vallei uit een economisch oogpunt de landstreek veel zal doen vooruitgaan, zal het de Vallei uit een militair-tactisch oogpunt voor het doel, door den Heer Scharroo beoogd, ongeschikt maken.

De Stelling in de Geldersche Vallei met het verlengde in de Betuwe (de linie Ochten—de Spees) zal in rechte lijn gemeten ± 50 K.M. lang zijn. In de toekomst zal nog een verlenging noodig zijn, loopende door de Zuidoostelijke droogmakerij van de Zuiderzee. Deze stelling, zonder onderwaterzettingen, is ook in de toekomst niet door Nederlandsche troepen tegen een overmachtigen vijand verdedigbaar. Met zekerheid kan men alleen rekenen op inundatiën voordien Noordelijken vleugel. Zijn deze inundatiën, Oostwaarts van de Eem, nog eenigermate te beperken, omdat het terrein naar het Oosten oploopt, de Zuidoostelijke droogmakerij in de Zuiderzee zal geheel onder water moeten worden gezet, althans ten Oosten van de te kiezen verdedigingslijn.

Wat dit uit een economisch oogpunt beteekent, behoeft niet te worden uiteengezet. Er is evenwel nog een omstandigheid, die de geringe waarde dier versterkte Stelling bepaalt.

Stel, dat de tegenpartij, de Vallei-stelling in het front vasthoudend, met andere krachten ten Zuiden van Waal en Maas naar 't Westen voortrukt, wat moet er dan gebeuren? Zijn de bondgenootschappelijke krachten, waarop de Heer Scharroo rekent er dan al, dan kan men uit de Vallei-stelling uitbreken; in strategisch opzicht staat men er dan gunstig voor.

Maar zijn die krachten er niet (en m. i. moet men daarvan uitgaan, omdat een vijand na twee dagmarschen al tot daar zou kunnen zijn doorgedrongen) dan moeten er van de bezetting der versterkte Vallei-zône krachten worden afgenomen om te worden gedirigeerd op het Waalvak Ochten—Gorinchem, en voor de verdediging van het Zuid-front der N.H.W.L., de stelling in het land van Altena.

Het gevolg zou dus zijn, dat de Nederl. strijdkrachten verdeeld zouden moeten worden over een linie, zich uitstrekkend van af het IJsselmeer (meerdijk Zuidoostelijke droogmakerij) over Amersfoort—Rhenen—Ochten—Tiel—Z. Bommel—Woudrichem—Waardhuizen—Steurgat.

Ik behoef hierop niet verder in te gaan.

Ten slotte nog een enkel woord over de beteekenis der Geldersche Vallei-stelling met het oog op het spoorwegnet in de Vesting Holland.

Afgescheiden van het feit, dat ik de waarde van het dichte strategische spoorwegnet voor de „actieve verdediging van de Vesting Holland” (Schr.’s verhandeling blz. 82) niet inzie, vooral niet in een richting Noord—Zuid, omdat de afstanden zoo gering zijn, moet ik opmerken, dat de Heer Scharroo uit het oog verliest, dat een lijn Amsterdam—Uithoorn—Alphen in aanleg is, welke lijn kan worden gebruikt, indien de lijn Amsterdam—Breukelen—Woerden, (welke het meest gevaar loopt) vernield mocht zijn.

Maar ik acht het verder niet consequent van den Schr., dat hij aanneemt, dat de op gemiddeld 30 K.M. van de N.H.W.L. gelegen lijn Woerden—Gouda—Rotterdam van beschieting veel zal hebben te lijden, terwijl hij vermeent, dat dit niet het geval zal zijn, bij verdediging van de Grebbe-linie, met de respectievelijk op ± 25 K.M. en ± 10 K.M. ten westen van die linie gelegen spoorlijnen Amsterdam—Utrecht—Z.-Bommel en Amsterdam—Naarden—Hilversum—Utrecht (Zie Schrs. verhandeling bldz. 82 en 83).

Voor de behoeften van ons leger zijn m.i. de bestaande en in aanleg zijnde verbindingen zeker voldoende, waar ook vele vervoeren te water kunnen plaats hebben en het is m.i. niet noodig, op grond van ’t gemis van die eene lijn Amsterdam—Gouda, de N.H.W.L. te verlaten en stelling te kiezen in de Geldersche Vallei.

Mijn conclusie uit een en ander zou dus zijn, dat met den aanleg van het kanaal der Geldersche Vallei-vereeniging wel een groot economisch belang is gemoeid, maar dat dit vraagstuk door de afsluiting der Zuiderzee thans in een andere richting kan worden opgelost;

dat voorts de waterstaatkundige verbetering van dat landsgedeelte en de in verband daarmee intensievere cultuur van den bodem deze streek nog minder geschikt zal maken voor een hardnekkige verdediging dan thans het geval is;

ten slotte, dat indien men het plan der Vallei-vereeniging ondersteunt en aanbeveelt om nieuwe strategische verdedigingsstellingen voorwaarts van de N.H.W.L. te gaan ontwerpen, waardoor laatstgenoemde noodwendig zal worden verwaarloosd, men op den verkeerden weg is.

Ik wil thans trachten de vraag te beantwoorden, welke waarde de andere kanaalplannen uit een militair oogpunt wel bezitten en hoe de landsdefensie bij uitvoering van een of ander ontwerp zou zijn gebaat.

Naast het tracé der „Vallei-vereeniging” zijn er nog, onder vele anderen, twee, die uit militair oogpunt bijzonder de aandacht trekken.

Het is het tracé, in 1880 ontworpen door de Commissie van Hoofdingenieurs voor een kanaal van Utrecht langs Wijk bij Duurstede tot de Waal bij Tiel (tracé, thans ook voorgestaan door de gemeente Amsterdam) en het ontwerp, voorgesteld in 1917 door de Commissie van Waterstaatsingenieurs, voor een wijziging van het Merwedekanaal tusschen Amster-

dam en de Lek, alsmede het verlengde daarvan (alhoewel vallende buiten de aan die Commissie door den M. v. Waterstaat verstrekte opdracht), het verlengde tusschen Lek en Waal.

Zooals ik hiervoor op bldz. 627 aangaf, heeft de tegenwoordige Minister van Waterstaat opdracht gegeven het in de re plaats genoemde tracé nader te onderzoeken. Dit kanaalgedeelte vanaf Utrecht zuid-oostwaarts zou dus bij Utrecht aansluiten aan het op grooter breedte en diepte gebrachte deel van het Merwedekanaal tusschen Utrecht en Amsterdam.

Dat tracé Utrecht—Wijk bij Duurstede—Tiel, biedt, in militair opzicht, geen voordeelen. Bij behoud van de N.H.W.L. zou dit tracé zelfs het gevaar medebrengen, dat de tegenpartij niet alleen langs den Krommen Rijn maar ook langs dat nieuwe kanaal groote hoeveelheden water aan de reeds voor die linie gestelde inundatiën zou kunnen toevoegen, waardoor kans op overstromingen van de terreinen, waar Nederlandsche troepen moeten verblijven, zeer groot zou worden.

Positie nemen ten zuidwesten van en langs dat kanaal is geheel uitgesloten in verband met de ongunstige richting, waarin dat kanaal zou verlopen.

Het in de tweede plaats genoemde tracé heeft meer aantrekkelijks.

Dit is het Ontwerp, dat zal moeten concurreeren met het bovengenoemde (Utrecht—Wijk bij Duurstede—Tiel).

Ik wil dit noemen het tracé Utrecht—Vreeswijk met aansluiting aan een verbeterd Zederikkanaal. In militair opzicht acht ik dit tracé veel gunstiger dan het tracé Utrecht—Wijk bij Duurstede—Tiel.

Op het kaartje is het tracé Utrecht—Vreeswijk aangegeven met een dubbele lijn; eenerzijds sluit dit aan bij het verruimde Merwedekanaal, aan de andere zijde zou het met een sluis, westwaarts van de bestaande sluizen bij Vreeswijk in de Lek uitmonden. Een daartegenover liggende sluis zou toegang geven tot het Zederikkanaal, dat eveneens zou worden verbreed en uitgediept en waarvan het Noordelijk deel eenigszins zou worden gewijzigd, in het belang van de goede aansluiting.

Aldus krijgt men van Amsterdam tot Gorinchem twee panden; van daar kunnen de groote schepen de Waal volgen. Is de Lekstand hoog, dan behoeft het Zederikkanaal niet te worden ingevaren, maar kan de Lek worden gevolgd.

Heeft een ruime scheepvaartweg van Amsterdam langs Utrecht naar Gorinchem, achter langs de N.H.W.L. dus, al besliste voordeelen uit militair oogpunt, ik vermeen, dat de beteekenis van dat kanaal nog grooter kan worden, indien het beloop ten Noorden van de Lek eenigszins wordt gewijzigd.

Indien dit kanaal het Merwede-kanaal in verbinding zou brengen met de Lek volgens een tracé Breukelen—Harmelen—Achtho-

ven—Vreeswijk, bij laatstgenoemde plaats uitmondend als ook in het Ontwerp 1917 staat vermeld, dan vermeen ik, dat de gelegenheid zou worden geopend om de N.H.W.L. eenigszins te wijzigen, waardoor deze zou worden een krachtige strategische verdedigingsstelling, goed aangeleund en over 't geheele front door inundatiën gedekt, alzoo met vertrouwen te verdedigen door een macht als het Nederlandsche leger.

Het is bekend, dat de N.H.W.L. twee zwakke plaatsen vertoont, n.l. bij Utrecht en aan de Lek.

Wanneer nu aan het bedoelde kanaal een beloop zou kunnen worden gegeven als boven aangeduid, dan is de gelegenheid geopend om uit de Waterlinie die zwakke plaatsen te verwijderen.

De weerstandslijn zou dan moeten worden gekozen langs den westelijken oever van het Merwedekanaal, in zijn gewijzigd beloop en ten Zuiden van de Lek langs het Zederikkanaal. Het gedeelte Noord van Breukelen zou kunnen blijven gehandhaafd in den thans bestaanden vorm.

En de forten dan, zoo zal men vragen.

De forten zijn sedert den wereldoorlog niet meer geworden dan infanteriesteunpunten — omdat zij er lagen. Waren ze er niet geweest, men zou ze nu niet en zeker niet in dien vorm hebben gebouwd. Die forten te verlaten, schijnt mij voor de verdediging geen groot verlies toe, indien aan de gansche weerstandslijn een gunstiger beloop en met het oog op de inundatiën een grooter afwerend vermogen kan worden gegeven.

Utrecht komt dan vóór de linie te liggen. Dat schijnt een belangrijker bezwaar. Hoe lang heeft men evenwel al gezocht onder die zeer ongunstige ligging van de linie ten opzichte van Utrecht en van Utrecht ten opzichte van de linie.

De vijand zal, als de weerstandslijn West van Utrecht loopt, in die stad kunnen legeren, er waarnemingsposten kunnen plaatsen enz., zonder dat wij er iets aan willen doen, omdat men nu liever niet een eigen stad zwaar beschadigt.

Ja, dat is inderdaad zoo, maar wij kunnen die beschieting in ieder geval beperken en tot het uiterste uitstellen; zooals nu de toestand is, wordt die stad zonder twijfel wel het offer eener vijandelijke beschieting; de gebeurtenissen op het Westfront liggen ons nog te versch in het geheugen, om daaraan niet te twijfelen.

En wat die legering betreft, daartoe heeft de aanvaller toch ook bij den thans bestaanden toestand zeer goede gelegenheid in de zeer bedekte terreinen ten Oosten van de Bildt, Soesterberg, Zeist en ten Zuid-oosten van laatstgenoemde plaats, welke legering wij hem evenmin onmogelijk kunnen maken.

Maar ik herhaal, ook met het oog op opstelling van zwaar geschut, is de ligging van Utrecht vóór de linie altijd eenigszins ongunstig, alhoewel het aan de kracht van de linie niets afdoet.

Immers deze zal dan geheel en in zéér korten tijd door inundatiën zijn te dekken; de inlaatpunten hebben en houden wij

geheel in handen. Geen kunstmatig gedoe is noodig als thans om door middel van inlaatpunten en inundatiekanalen, vèr voor de linie, gelegenheid te krijgen hooge terreindeelen (als o.a. Zuidoost van Utrecht) te kunnen inundeeren. Lekwater kan eenerzijds langs het verruimde Merwedekanaal, anderzijds langs het breedere Zederikkanaal worden aangevoerd en van daaruit op de terreinen worden gebracht. Zoo noodig kan in 't Zuiden de Waal helpen.

De bedenkelijke vragen: of de Lekstand wel hoog genoeg zal zijn om te kunnen inundeeren en of de vijand wel de gelegenheid zal laten bij Wijk bij Duurstede lang genoeg in te laten e. d. m., zij behoeven niet meer te worden gesteld.

Aftappen der onderwaterzettingen is onmogelijk; de terreinen aan 's vijands zijde liggen hoog.

Overvoeren kan wel, maar alleen door het maken van coupures in de Lekdijken (als tenminste de thans bestaande inundatiesluizen zijn geslecht) en daartoe zal de aanvaller niet spoedig overgaan, omdat zulks óók voor hem een ramp kan worden.

Voor het overige is overvoeren bij den thans bestaanden toestand evenzeer mogelijk. Men heeft verder het voordeel, dat alles nog moet worden gewijzigd en aangelegd c. q. gegraven, zoodat de kanaaldijken afmetingen kunnen krijgen als met het oog op de verdediging (bouw schuilplaatsen, vernieling door vijandelijk geschut en aanvallen uit de lucht) gewenscht moet worden geacht. De ervaringen van den strijd aan den Yser kunnen ons thans tot richtsnoer dienen.

De Stelling behoudt haar aanleuning in het Noorden en in het Zuiden; in de toekomst aan het vrijblijvend deel der Zuiderzee (IJsselmeer).

Den Zuidelijken vleugel stel ik mij niet meer voor in het land van Altena, op grond van de bekende bezwaren, die daaraan kleven, maar langs de Merwede en op het eiland van Dordt om aldaar aan te sluiten bij een bruggenhoofdstelling op het Holl. Diep bij Willemstad.

Boven geschetste strategische verdedigingsstelling zal dus moeten dienen gedurende de periode, waarin, zooals de Heer Scharroo zegt: „Nederland tijdelijk alleen zal staan tegen een groote overmacht.”

Komt er hulp, dan moet men er uit (Zeeland, IJsselmeer, Stelling Willemstad, Friessche merenstelling).

Niet dus het omgekeerde, d.w.z. Stellingen zoeken buiten de Vesting Holland, er op rekenend, dat men in de verdediging dier stellingen zal worden bijgestaan door bondgenootschappelijke krachten. Immers ontbreekt die steun, dan stort het geheele systeem ineen, zooals het in België en Roemenië ineenstortte. Men moet uitgaan van den meest waarschijnlijken toestand die zich zal voordoen en zich dezen vooral niet te gunstig voorstellen; doch men moet de gelegenheid openhouden om — zoo men ons komt helpen — uit te breken en het prijsgegeven landsgedeelte te heroveren.

Nog zij opgemerkt, dat ook deze stelling dezelfde eigenschap heeft als die, welke de Heer Scharroo schetste n.l. dat zij te bezetten en te verdedigen is met het front naar de andere zijde en dan dus kan dienen als één der vele stellingen welke men, achter de kustopstelling, in ons land zou kunnen inrichten. De waterstaatkundige toestand (de terreinen dalen naar 't Westen) stelt in staat om deze stelling, front West, spoedig door inundaties te dekken.

Ten slotte nog een aangelegenheid van waterstaatkundigen aard.

Men heeft als een voordeel van het Geldersche Valleikanaal (grootscheepvaartkanaal) aangevoerd, dat dan het Merwede kanaal in den thans bestaanden toestand voor de binnenvaart kan worden gereserveerd, zoodat de „drukte,” kan worden verdeeld.

Welnu, bij het boven aangeduide ontwerp kan van den Vaartschen Rijn, van het Zuidelijk deel van het Merwede kanaal tot Breukelen toe en vervolgens van de Vecht tot dit doel worden gebruik gemaakt. Bij Breukelen ware daartoe tusschen Merwedekanaal en Vecht een kort verbindingskanaal te graven en voorts de Vecht, vanaf dat verbindingskanaal tot Muiden te normaliseeren door eenige hinderlijke kronkelingen tusschen Vreeland en Weesp af te snijden.

Aangezien de Heer Prey zoo welwillend is geweest, mij vorenstaande beschouwingen, vóór het ter perse gaan, te doen toekomen, veroorloof ik mij hieraan enkele korte opmerkingen te mogen toevoegen.

Een uitvoerige beantwoording zou leiden tot een herhaling van mijn betoog in de Nos. 1 en 2 van den loopenden jaargang van „De Militaire Spectator,” zoodat ik meen hiernaar te mogen verwijzen. De beschouwingen van den Heer Prey hebben n.l. mijn oordeel over dit belangrijke vraagstuk niet kunnen wijzigen.

Wel ben ik met Schr. eens, dat door de afsluiting van de Zuiderzee verbetering zal worden gebracht in de afwatering van de Geldersche vallei. (Zie ook de opmerkingen in het Orgaan Krijgswetenschappen, 1917—1918, blz. 505). Maar toch zal deze verbetering niet een zoodanige zijn, dat, met het oog op de afwatering, het maken van een kanaal door de Geldersche vallei geheel overbodig wordt. Het argument van de verbetering der afwatering is dan ook wel in waarde verminderd, maar heeft nog niet afgedaan, zooals de Heer Prey meent.

Maar al was dit zoo, dan zou het kanaalplan van de Kanaalvereeniging „de Geldersche vallei” uit een economisch oogpunt toch niet op dezelfde hoogte zijn gekomen met de andere ontwerpen, welke voor de verbetering van de scheepvaartverbinding van Amsterdam met den Rijn zijn voorgesteld.

De meening van den Heer Prey, dat het alleen een waterstaatkundige vraag is, welke richting gekozen zal worden voor deze scheepvaartverbinding, kan ik zéker niet deelen. De belangen van handel en industrie toch en de hiervoor benoodigde scheepvaart moeten den grondslag vormen voor de keuze van het kanaaltracé. Eerst daarna moeten voor dit tracé de waterstaatkundige eischen en de militaire belangen worden nagegaan en zoo goed mogelijk worden behartigd.

In het geval van de verbinding van Amsterdam met den Rijn moet bovendien de richting worden beschouwd in verband met de overige groote kanaalplannen, welke thans in ons land in voorbereiding of in uitvoering zijn, zooals de Twentsche kanaalplannen, het Maas-Waalkanaal en de Maaskanalisation. Al deze werken mogen niet als afzonderlijke ontwerpen ten bate van min of meer locale belangen worden beschouwd, maar zorgvuldig moet worden nagegaan, hoe het voorgestelde kanalen-net, als één geheel, het best kan worden ingericht ter vermeerdering van de economische welvaart van het geheele land. Geschiedt dit niet, dan zullen handel en industrie slechts ten deele de voordeelen trekken, welke met de millioenen, besteed voor dezen kanaalaanleg, worden beoogd.

In het ontworpen, economisch kanalencomplex nu is naar mijne meening een kanaal door de Geldersche vallei onmisbaar, wil het geheele kanalen-net tot zijn recht komen. Ik meen hiervoor verder te mogen verwijzen naar mijne beschouwingen in het Augustus-nummer in „De Twentsche kanaalplannen en hunne economische en militaire beteekenis.”

Ook moet ik mij verzetten tegen de voorstelling van den Heer Prey, dat het lofwaardig streven van de Kanaalvereeniging „de Geldersche vallei” slechts zou zijn „een poging tot het verkrijgen van „een scheepvaartkanaal ten behoeve van het transport van de producten „van enkele plaatsen, in die Vallei gelegen.” Het spreekt vanzelf, dat de welvaart van deze voor het geheele land zoo belangrijke landstreek door dit kanaal in hooge mate zal worden bevorderd. Maar, ook in verband met de andere groote kanaalplannen beschouwd, is dit kanaal het eenige van de thans voorgestelde ontwerpen, dat geruimen tijd zal kunnen voorzien in de eischen der scheepvaart.

Het verwondert mij dan ook niet, dat de Heer Prey in gebreke blijft aan te toonen, dat de door de Commissie van Waterstaatsingenieurs voorgestelde wijziging van het Merwedekanaal of het door de Gemeente Amsterdam gedachte kanaal van Utrecht naar Wijk-bij-Duurstede en Tiel, op den duur voldoende zullen zijn én voor de binnenvaart, én voor de Rijnvaart.

Elke verbetering van het Merwede-kanaal zal slechts tijdelijk aan het doel beantwoorden, zoolang deze waterweg én door de Rijnvaart, én door de binnenvaart wordt gebruikt. Het Merwede-kanaal moet worden ontlast van de Rijnvaart, welke verplaatst moet worden naar een breed opgezet, ruim kanaal door de Geldersche vallei.

Ik betreur dan ook ten zeerste de beslissing, welke de Minister van

Waterstaat heeft uitgesproken in de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag van de Waterstaatsbegroting 1918. Met zeer velen blijf ik overtuigd, dat geen der beide plannen, welke thans in vergelijkende studie zijn genomen, tot een afdoende oplossing zal kunnen leiden.

De voorstanders van deze beide plannen nemen m.i. niet een ruim, practisch standpunt in, maar zoeken naar een betrekkelijk weinig kostbaar plan, dat daardoor het meest kans zal hebben, om tot uitvoering te geraken, maar.... dat millioenen zal vragen, geen afdoende verbetering kan geven en over enkele jaren reeds weer nieuwe, financiële offers zal vragen.

Wat de militaire zijde van het vraagstuk betreft, treedt in het betoog van den Heer Prey weder opnieuw het principiëel verschil naar voren tusschen onze denkbeelden over de landsverdediging en de rol, welke daarbij in de toekomst permanente stellingen kunnen vervullen. Ik wil, om herhalingen te voorkomen, dit debat niet heropenen en alleen verwijzen naar het Orgaan van de Vereeniging ter beoefening van de Krijgswetenschap 1917—1918, blz. 510, e. v. en 1918—1919, blz. 90 e. v.; De Militaire Spectator, 1919, No. 2 en 8. De hierin uitgesproken denkbeelden blijf ik ongewijzigd handhaven.

Alleen zou ik den Heer Prey willen vragen, nogeens te herlezen, hetgeen ik schreef over de waarde van inundatiën in een verstrekte Geldersche vallei. Voorts zal de Heer Prey toch wel niet in ernst hebben willen beweren, dat het mogelijk is het inundatiestelsel van de Nieuwe Hollandsche Waterlinie zoodanig te wijzigen, dat de inundatiën onmiddellijk kunnen worden gesteld. En op dit onmiddellijk bezit van de passieve kracht dezer inundatiën berust zijn geheele betoog, waarbij wij.... Luik als waarschuwend voorbeeld niet uit het oog mogen verliezen!

Tot mijn spijt heeft de Heer Prey er mij dan ook niet van kunnen doordringen, dat hij in zijn betoog de consequenties van den laatsten oorlog aanvaardt en evenmin, dat door mij met de lessen van dezen oorlog geen, of niet op de juiste wijze, rekening wordt gehouden.

P. W. SCHARROO.

In antwoord op het door den Heer Scharroo aangevoerde wil ik nog het navolgende opmerken.

Wat de afwateringsquaestie aangaat, staan wij dus niet zoover meer van elkaar af. Ik wil ten aanzien daarvan nog aanhalen de meening, uitgedrukt in de Verslagen en Mededeelingen van de Directie van den Landbouw 1917, en in het bijzonder dáárom, omdat deze betrekking heeft op het moeilijkste deel der Vallei, wat de afwatering betreft, n.l. op de z.g. Exonoreerende Landen.

Deze meening luidde:

„Hoewel van een idealen toestand in zoo'n complex van polders, „waarin de hoogte van het terrein zoozeer verschilt, natuurlijk geen „sprake kan zijn, toch zou er, wanneer de besturen niet gebonden „waren aan de bezwarende bepalingen van de Conventie van 1744 „weinig reden tot klagen overblijven; immers het groote verval tot „aan de Zuiderzee zou de afstrooming waarborgen. Overeenkomstig „die bepalingen echter moeten de heulen in de Sluis aan den Rooden „Haan in den Slaperdijk, zoodra het peil aan het Geeresteinsche Schut „onder Woudenberg een hoogte bereikt van 1.945 + N. A. P. tot zoo- „genaamd 8 schakels gesloten worden, wat niet veel anders dan een „verbod van loozing beteekent en aangezien deze toestand door grooten „regenval veroorzaakt wordt en tevens gepaard gaat met hooge rivier- „standen, zoodat ook voor lossing op den Rijn geen kans is, moet het „water in de Exonoreerende Landen oploopen. Niet iedere regenperiode „heeft gelukkig die gevolgen, doch een langdurige Westenwind, waarbij „de Zuiderzee hoogstaat en de afvoer te Amersfoort bemoeilijkt wordt, „kan van zeer ongunstigen invloed zijn.”

Hiermede is het groote belang van de afsluiting en peilsverlaging der Zuiderzee voor de afwatering der Vallei voldoende in het licht gesteld.

En aangezien die afsluiting de arbeid is, die aan de drooglegging der Zuiderzee voorafgaat en dus in de naaste toekomst gereed zal zijn, vermeen ik, dat het verstandig zal zijn, af te wachten, hoe groot de invloed van die afsluiting op de afwatering der Vallei zal zijn.

Wat voorts de belangen van handel en industrie aangaat, ik kan uit de geheele litteratuur, betreffende de Amsterdam—Rijnverbinding niet ontwaren, dat deze alleen behoorlijk zouden worden behartigd, indien die verbinding door de Geld. Vallei zou loopen. Het belang voor handel en industrie, van een ruim standpunt bezien, zit toch in de verbinding tusschen Amsterdam en de(n) Rijn (provincie); zij betreft dus in den grond meer een internationale dan een nationale verbinding. Daarom is het dan ook zéér verklaarbaar, dat de gemeente Amsterdam — aanvankelijk voorstandster van het Geld. Valleikanaal, niet omdat dat door de Valleiliep, maar omdat het een verbinding zou vormen met den Rijn — later tegenover dat plan gereserveerd bleef omdat een andere verbinding meer kans had tot stand te zullen komen. Het komt er voor Amsterdam — en daarin zit de groote beteekenis voor handel en industrie — meer op aan, dat er een verbinding komt en minder hoe deze zal loopen.

Ik meen voorts, dat men in zijn pleidooi wel wat uit de koers raakt, indien men verband legt tusschen het Geldersche Valleikanaal en de overige bestaande kanaalplannen; over de Geld. Valleiverbinding toch werd reeds lang gedacht, toen er nog van geen Twentsche Kanaalplannen, Maaskanalisisatie e. d. sprake was.

De Heer Scharroo zegt in de *Mil. Spectator* Aug. '19 bldz. 525 ten aanzien hiervan:

„Na hetgeen ik hieromtrent vroeger reeds uiteenzette, zal het overbodig zijn hier nogmaals te verklaren, dat ook voor Twente de beste en uit een economisch oogpunt meest gewenschte verbinding met Amsterdam zal worden verkregen door een Kanaal door de Geld. Vallei en niet langs een verbeterd Merwedekanaal, zooals „door de Regeering wordt beoogd”.

Deze „verklaring” van den Schrijver wordt evenwel door geen enkel bewijs gesteund. Ik acht het verband dan ook zoo ver gezocht, dat het eigenlijk niet is te verwonderen, dat bewijzen ontbreken. Het geringe verschil in lengte van den vaarweg zal men toch niet als argument willen aanvoeren.

Ook in bovengenoemd betoog, dat strekken moet om de militaire beteekenis van het Twente-Boven-Rijnkanaal in het daglicht te stellen, valt het mij op, dat de Schrijver onder het motto „lessen uit den wereldoorlog” denkbeelden naar voren brengt, waarbij geen rekening wordt gehouden met de feiten. Na de Geldersche Vallei-verdediging wordt nu ons leger wederom belast met een actieve IJsselverdediging. De geschiedkundige aanhalingen zijn evenwel niet geschikt om van die verdediging veel te verwachten. Maar de vergelijking met het Piavefront is wel uitermate gewaagd en is m. i. het beste bewijs, dat de Schrijver de ten onzent bestaande verhoudingen geheel uit het oog verliest. Immers het Oostenrijksche leger, dat de Piave verdedigde tegen de aanvallen der Italianen, ingezet op 24 Oct. 1918 en geeindigd op 2 Nov. d. a. v. telde $\pm$ 60 divisien, terwijl de lengte van de rivier ongeveer 50 K.M. bedroeg. Ik geloof niet, dat de Schrijver in staat zal zijn te becijferen, dat in de toekomst onze krachten voldoende zullen zijn een dergelijke opstelling in te nemen langs den IJssel, in de volle lengte, ongerekend nog de troepen te bestemmen voor de verschillende stellingen, die de Schrijver zich westwaarts van die rivier denkt.

De Heer Scharroo zegt, dat ik in gebreke blijf aan te toonen, dat het ontwerp der Commissie van Ingenieurs voldoen zal aan de behoeften en van Rijnvaart en van binnenvaart. Ik behoefde dit niet te betoogen; zulks deed deze Commissie en de Minister van Waterstaat verwacht dit eveneens, getuige zijn beslissing.

Voor 't overige zouden bij de oplossing, die ik voorstond ook twee wegen beschikbaar komen, waarvan de Westelijke (Zederikkanaal c. q. Rijn en verbeterd Merwedekanaal) met bestemming voor de Rijnvaart.

Uit die oplossing blijkt tevens, dat ik wel degelijk de mogelijkheid aanwezig acht, dat de N.H.W.L. in zéér korten tijd van onderwaterzettingen zou kunnen worden voorzien, mits het beloop eenigszins zou worden gewijzigd en voorts enkele voorzieningen zouden worden getroffen. Ik geloof, dat de Heer Scharroo dit in de voorlaatste alinea van zijn beschouwingen wel wat uit het oog heeft verloren.

L. C. PREIJ.